

DIONISIE LINȚIA (1880–1952). CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA VIEȚII ȘI ACTIVITĂȚII

*Andrei M-Kiss**

Dionisie Linția (1880–1952). Contributions towards the knowledge of his life and activities

Rezumat: The author presents, chronologically, the main aspects of the life and scientific activity of Dionisie Linția (1880–1952), considered the founder of the largest and most diverse bird collection in Romania, kept at the Natural Science Department of the Banat National Museum in Timișoara.

Keywords: *Dionisie Linția (1880–1952), ornithology, Birds of Romania, collection catalogue, museum*

Cuvinte cheie: *Dionisie Linția (1880–1952), ornitologie, Păsările României, catalog de colecție, muzeu*

Dionisie Linția este cunoscut, în memoria științifică și culturală națională și europeană ca întemeietorul celei mai mari colecții de păsări din România. Cunoașterea colecției ornitologice, lăsată moștenire de Dionisie Linția, implică, de asemenea, cunoașterea vieții și activității lui, ca om de știință.

Dionisie Linția (1880–1952) s-a născut la Cacova, azi Grădinari, județul Caraș-Severin. El este considerat părintele ornitologiei moderne din România. Pe bună dreptate, este astfel, deoarece activitatea sa pe acest tărâm a dat rezultate de neegalat până astăzi. De mic copil era fascinat de natură și a fost un observator iscusit, din multitudinea fenomenelor naturale, urmărind în mod deosebit păsările. De tânăr a devenit un pasionat vânător, folosind această pasiune pentru a întemeia și a îmbogăți colecția sa ornitologică. Această colecție a fost remarcată, de la bun început, prin faptul că piesele împăiate de către Linția s-au dovedit a fi foarte reușite și frumoase, ceea ce atesta o cunoaștere perfectă a formelor vii. Trăind și muncind numai și numai pentru desăvârșirea acestei pasiuni, cea a îmbogățirii colecției ornitologice, Linția a dobândit, pe parcursul timpului, o serie de informații complexe despre lumea păsărilor: biologice, morfologice, anatomice, fiziologice, comportamentale (etologice), ecologice, zoogeografice ș.a.m.d. În intensitatea acestei preocupări a devenit un om de știință ale cărui cunoștințe teoretice nu puteau fi contestate fiindcă erau susținute, interpușe și înnobilate de cele practice. Informațiile științifice au fost valorificate, în primul rând, prin lucrările și publicațiile sale științifice, prin catalogul științific al colecției ornitologice, prin cele trei volume de sinteză despre păsările României, prin realizarea unui muzeu public, precum și prin numeroase articole de ziar, expuneri și conferințe publice etc.

După schimbarea politică din 1918, Linția s-a străduit din răspuțeri ca informațiile sale științifice, experiența sa dobândită până atunci, să fie scrise și să fie predate națiunii. Planul său s-a realizat și de această dată, iar cele trei volume ale cărții sale, despre ornitofauna țării noastre, au devenit cărți de căpătâi ale generațiilor de ornitologi, biologi, silvicultori, ecologi, vânători, pasionați ai lumii păsărilor, ai ocrotitorilor naturii etc.

Urmărind parcursul vieții sale se conturează câteva preocupări și aspecte principale, bine delimitate, cu o serie de probleme complexe și specifice, pe care personalitatea sa puternică, convingătoare și consacrată le-a trăit și le-a rezolvat cu succes. Astfel, când discutăm despre el, se conturează calitățile sale de observator, de vânător, de colecționar și preparator, apoi de muzeograf și om de știință, în care Linția a excelat, lăsând o operă însemnată posterității.

Observarea naturii, a păsărilor în special, ca și pasiunea de vânător, au fost cele două preocupări principale, pe care le-a exersat cu pasiune înflăcărată până la sfârșitul vieții sale. Observarea și vânarea păsărilor, în cazul său având chiar legături spirituale și organice cu aceasta, a început în comuna sa natală și în împrejurimile acesteia, alături de fratele său mai mare, Valerie Linția, care posedă o armă cu calibru

* Cercetător independent, e-mail: andraskiss2000@yahoo.co.uk

redus, zis plici, precum și o armă de vânătoare obișnuită. Acuitatea observației, perseverența urmării unui fenomen natural, a unei specii, priceperea precoce în mânăuirea armei de vânătoare, au fost folosite de Dionisie Linția pentru satisfacerea pasiunii sale: colectarea păsărilor (în vederea așezării lor într-o colecție). Prelucrarea ulterioară a acestora prin metoda dermoplastiei văzută la alții, i-a dat posibilitatea tânărului ornitolog, de a arăta și altora lucrările executate cu multă răbdare și pricepere, și totodată să devină, astfel, cunoscut în zona sa natală.

Capturarea unei specii de pasăre prin împușcare presupune o urmărire atentă a caracterelor speciei respective, a locului, a habitatului specific unde acesta se afla, a comportamentului ei, eventual a semnelor care au demască locul cuibului, al puilor ascunși etc. Dionisie Linția a avut înclinații înnăscute pentru toate aceste lucruri. El a început ornitologia, știința studierii păsărilor, *ab ovo*, pentru ca mai apoi să o ducă cu succes la desăvârșire. Deși autodidact, a fost capabil să rețină cele mai mici aspecte caracteristice din viața păsărilor și interrelațiile acestora cu mediul lor înconjurător. Piesele căzute „la mână” i-au furnizat, de asemenea, o sumedenie de informații privind aspectul exterior și interior al speciilor. Iată că, un practician prin excelență, studiind în permanență și confruntând datele întâlnite de el cu cele publicate în literatură de specialitate, a devenit unul dintre cei mai buni cunoscători ai lumii păsărilor, sub toate aspectele vieții acestora.

Începând din anul 1895, când a fost elev la Gimnaziul de la Biserica Albă (azi în Serbia), apoi continuând studiile la Școala Pedagogică de Învățători (azi Liceul Carmen Sylva din Timișoara), tânărul Linția a avut norocul să întâlnească și să fie elevul unor profesori consacrați de științele naturii și totodată să aibă colegi care erau practicieni în arta taxidermiei. Primii i-au trezit curiozitatea, iar ceilalți au furnizat informații practice, captivante, privind conservarea păsărilor prin împăierea (naturalizarea) lor. Din anul al II-lea al Preparandiei din Timișoara Linția a avut un jurnal de observații, *Notițe ornitologice*, în care trecea cu regularitate observațiile și constatările efectuate de către el „cu cea mai mare precizie posibilă”. La vremea respectivă se mândrea cu calitatea sa de membru ordinar a Societății Regale Ungare a Naturaliștilor (Magyar Királyi Természettudományi Társulat) cu sediul la Budapesta, societate, care la aceea vreme efectua cele mai multe observații și cercetări în natură, implicit în lumea minunată a păsărilor. Luând modelul publicațiilor scurte din revista societății, observațiile sale au fost descrise sub forma unor scurte povești, redată extrem de plastic și captivant, prin care cititorul resimte și astăzi dinamica specifică a fenomenelor întâlnite de către Linția în natură. Vizitele sale în parcurile Timișoarei, în împrejurimile orașului, în Pădurea Verde, în Pădurea Girocului, în Pădurea Bistra, în zona neîndiguită a Begăi, la Balta Țeriga etc., au fost tot atâtea prilejuri de a cunoaște natura, prin intermediul păsărilor, observate și vâdate de către el. Scopul final în permanență era colectarea speciilor necunoscute de el până atunci și prepararea acestora pentru colecția sa.

Atunci când a văzut la școală cum se împăiază artistic o pasăre, de către colegul și prietenul lui Géza Thierry, Linția a devenit și mai înflăcărat în pasiunea sa. Și-a amanetat vioara și a cumpărat ustensile pentru taxidermia păsărilor. Cu mijloace modeste a început și el să împăieze păsări, pentru ca în scurt timp să constate că „al doilea exemplar mi-a ieșit foarte bine”. Succesul reușitei a făcut să decidă: își va dedica viața studiului animalelor și în special al mamiferelor și păsărilor. Și-a planificat ca în timpul său liber, la sfârșit de săptămână, în vacanțe, să efectueze câte o excursie de studiu în locuri mai îndepărtate, necunoscute și deosebite, ca zona mlăștinoasă de la Alibunar, zăvoaietele Carașului, din împrejurimile comunei Grădinari, în pădurile virgine și zonele carstice din sudul Banatului etc. Totul era planificat, „în vederea studiului lumii păsărilor și preparării a câtorva păsări pentru colecția mea”. „În mod special, am fost mânat să studiez fauna zonelor sudice (ale Banatului n.n.) din comitatele Caraș-Severin și Timiș. Ori de câte ori observ, sau constat ceva, notez, ca după aceea să trag concluziile folositoare pentru mine”, scria în *Notițe*.

Observarea pentru prima oară a unei specii a fost totdeauna consemnată în notițe, alături de caracteristicile speciei, de poziția și comportamentul caracteristic, precum și de voce, dacă era cazul, să fie auzit pentru prima dată. Ni se par extrem de interesante și descrierile constatate cu ocazia jupuirii, respectiv a împăierii păsărilor. Aceste contacte ale preparatorului cu diferite specii au elucidat cele mai numeroase probleme, până atunci citite sau știute doar teoretic de tânărul Linția. Dobândirea acestor date nu era la îndemâna oricărui ornitolog, numai a acelor care erau pasionați dermoplastiei, cum era și Linția. Prin practică a reușit astfel să consolideze o serie de cunoștințe ornitologice esențiale, vaste și complexe, propulsându-l, cu timpul, pe Linția pe cele mai înalte culmi în domeniul ornitologiei.

De la început, el era un căutător veșnic al noului, al necunoscutului, al informațiilor neștiute. Avea o personalitate deschisă și veselă, iar tot ceea ce făcea denota o seriozitate maximă. Pe la sfârșitul lunii mai 1899, împreună cu prietenul său Géza Thierry au vizitat, pentru prima dată, Muzeul Societății de Științele Naturii al Ungariei de Sud din Timișoara (Délmagyarországi Természettudományi Múzeum). Prin bunăvoința custodelui au primit cheile de la dulapuri având astfel posibilitatea de a scoate preparatele de acolo în vederea studierii lor. „Așa am putut să scoatem și să studiem, rând pe rând, preparatele de păsări. Atunci am avut ocazia să fac cunoștință cu numeroase specii necunoscute de mine până atunci (redă o listă lungă cu denumirile științifice și populare ale păsărilor, n.n.)”. Aprecia, că „deși piesele nu erau foarte reușite, totuși am putut cunoaște culoarea penajului și forma lor...Acesta era pentru mine prima incursiune semnificativă în ornitologie din care am obținut numeroase cunoștințe pe tărâmul ornitologiei și care mi-au folosit”, nota în jurnalul său.

La vremea aceea vânarea păsărilor nu era restricționată în totalitate. În cazul păsărilor răpitoare chiar se dorea o combatere permanentă, la tot pasul, prin orice metodă (este interesant faptul, că nici până astăzi, pe o perioadă mai bine de 100 de ani, când majoritatea speciilor de păsări au dovedit o scădere semnificativă a efectivelor, unele devenind rare, altele ajungând pe pragul dispariției, nu a fost evaluată și revizuită, în zona noastră, acest aspect al vânării excesive, n.n.). Începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în viața acestor păsări, pe lângă distrugerea lor sau transformarea radicală a habitatelor ancestrale, a intervenit o interpretare greșită a stării lor de conservare și, sub pretextul gestionării, protecției și valorificării vânatului, s-a dat frâu liber distrugerii unor specii, în primul rând prin vânătoare intensivă și nechibzuită.

Un vânător pasionat și priceput cum era și Linția, putea să împuște la o partidă de vânătoare numeroase exemplare, iar uneori umbla după vânat chiar și de unul singur. În orice caz, la aceea vreme, se împușcau mai multe exemplare decât era nevoie, și în cazul vânatului pentru consum. Dar și în cazul păsărilor răpitoare, a bufnițelor, a păsărilor acvatice, pragul unui bun simț al vânării era întotdeauna depășit. Numărul mare ale acestor specii de păsări crea impresia unei abundențe, care părea că nu se va sfârși niciodată. Astfel, în primii ani de vânătoare, nici Linția, nu-și punea problema că din cauza lui o specie sau alta va fi distrusă definitiv din zona respectivă. Noțiunea de ocrotirea naturii nu era la modă, pe aceste meleaguri ale Europei. Ca orice vânător, dorea și el recorduri personale, în primul rând de cantitate, dar și de calitate, prin aceasta din urmă, înțelegând vânarea unor specii cu apariție rară în zonă, care încă nu figurau, în număr considerat suficient sau nu figurau deloc pe listele colecției sale. În acest context notițele sale ornitologice reprezintă și jurnalul împușcării a numeroase specii, din care doar o mică parte au ajuns în colecția sa. Trebuie să recunoaștem însă, că numai practicarea vânării cu așa intensitate putea să-i faciliteze lui Linția colectarea în număr însemnat a speciilor obișnuite și, pe lângă aceasta, realizarea primelor contacte cu specii noi, rare sau cu apariții accidentale. Totodată era un prilej de a îmbogăți vertiginos colecția. Colecția sa era compusă din piei de păsări (balguri sau burdufuri), păsări naturalizate (montate în diferite poziții), cuiburi de păsări (colectate, dacă era cazul, împreună cu suportul lor, cu ponta sau cu puii), conținuturi stomacale, ouă și numeroase materiale auxiliare, necesare în elucidarea vieții unor specii (pene, excremente, ingluvii, urme ș.a.). Ideea reținerii fiecărei dovezi despre o specie sau alta au făcut ca Linția să-și consolideze în permanență cunoștințele sale teoretice despre lumea păsărilor, fiind totodată în ton cu preocupările și spiritul vremii în domeniul ornitologiei.

Pricepera sa în arta împăierii animalelor, abilitatea sa de vânător și cunoscător al diferitelor specii de animale, precum și colecția sa ornitologică, au fost cunoscute și laudate de către localnici, dar și de către străini, care i-au solicitat serviciile în acest domeniu. În locurile unde Linția era învățător, la Grădinari, Oravița, Moldova Nouă, Beceiu Turcesc, Biserica Albă, Greoni, localnicii, dar și copiii au fost mirați de preocupările sale științifice. Vorbele au ajuns la urechile ing. Ludovic Förster, șeful pădurilor din Clisura Dunării, care fiind mânat de curiozitate, a făcut o vizită la locuința lui Linția din Oravița unde a fost „plăcut surprins de cele constatate”. Despre cele văzute, anunță imediat pe prietenul și fostul coleg de facultate dr. Julius Madarász (1858–1931), care era directorul și custodele științific al Secției de Ornitologie de la Muzeul Național Ungar din Budapesta, cerând acestuia să intre în corespondență cu Linția. După scurt timp acest lucru s-a întâmplat iar dr. Madarász a cerut la rândul lui tânărului învățător să colecteze păsări reprezentative din zona sa natală pentru Muzeul Național Ungar.

După o perioadă scurtă sosește la adresa lui Linția și o a doua scrisoare (la 14.XII.1903) alături de un cadou „drept recunoștință pentru realizări”, și anume cartea recent apărută a lui Gyula Madarász, *Magyarország madarai, Die Vögel Ungarns; Auszug in deutscher Sprache*, Budapesta, 1899–1903. În scrisoarea respectivă Linția era invitat să participe la un curs de specializare, timp de câteva săptămâni la Budapesta, ca să-și îmbogățească cunoștințele de taxidermie și de sistematica păsărilor.

Anul 1903 a devenit extrem de important, fiind un an al recunoașterii meritelor și sprijinul moral în viața și cariera ornitologică a lui Dionisie Linția. În prezența directorului Secției de Zoologie din cadrul Muzeului Național Ungar, dr. Géza Horváth (1847–1937), tânărul ornitolog a fost invitat să participe la ședința din 24.IX.1903 a Societății de Științele Naturii din Timișoara (1873–1918), (*Délmagyarországi Természettudományi Társulat*). Cu această ocazie a fost ales membru ordinar al Societății. După această dată, viața lui Linția a devenit inseparabilă de preocupările muzeologice bănățene. Activitatea sa, deși autodidact, a intrat într-o sferă nouă de interpretare, primind valențe științifice. În perioada respectivă apare și prima sa lucrare științifică, publicată în *Caietele de Științele Naturii (Természettudományi Füzetek)*, despre *Biologia potârnicii de stâncă (Caccabis saxatilis* Mayer 1804) *din sudul Ungariei*. Tot din acel an a început să furnizeze piei de păsări și piese împăiate de el, Muzeului Național Ungar dar și Muzeului Societății din Timișoara.

Tânărul Linția, în vârstă de numai 24 de ani, a sosit în prima sa vizită la Budapesta în data de 4.I.1904, unde timp de șase săptămâni a exersat diferite tehnici moderne în laboratorul de dermoplastie, cu privire la împăierea și conservarea speciilor de păsări. După-amiezile le petrece în Secția de Ornitologie, alături de dr. Madarász studiind sistematica păsărilor, variațiile de penaj și păsările exotice. Pe baza celor văzute în depozite, efectuate în laboratoare și pe baza studiului unei bibliografii vaste, cercetarea și colectarea păsărilor de către Linția a devenit profund științifică și, de aici înainte, se va desfășura pe baza principiilor unanim acceptate în ornitologia europeană. La Budapesta a făcut cunoștință cu ornitologi și dermoplasticieni consacrați și recunoscuți, a dobândit o serie de adrese ale unor specialiști, cu care, ulterior, a intrat în corespondență în vederea lămuririi unor probleme insuficient cunoscute, slab documentate sau care erau la modă (migrația păsărilor, hrana acestora, problema speciilor și a subspeciilor ș.a.m.d.) și cu care a practicat schimb de materiale biologice.

Cei de la Muzeul Național Ungar l-au prezentat pe Linția colegilor lor de la Centrala Regală Ornitologică Ungară (*Magyar Királyi Ornitológiai Központ*), înființată în 1893 de către polihistorul Ottó Herman (1835–1914). Acest institut, care a funcționat după modelul german, a fost unul de referință pentru Europa Centrală și a avut preocupări dintre cele mai complexe, la vremea respectivă, în studierea diferitelor domenii ale vieții păsărilor. Linția a devenit observator permanent al Centralei în perioada 1904–1928, apoi, după o perioadă de întrerupere, în 1947–1951, beneficiind de sprijinul moral permanent al acesteia. În acest context i s-au alocat fonduri financiare pentru a participa la cursurile de dermoplastie și ornitologie organizate de Muzeul Național Ungar (1903, 1904, 1909, 1910), având astfel posibilitatea să cunoască și ornitologi străini, totodată să participe, ca invitat, la sesiunile de zoologie și de ornitologie internaționale.

Linția îi numește pe colegii săi de la centrala ornitologică și de la muzeu „maestri ai uceniciei mele ornitologice”. Prin ei a reușit să pună bazele bibliotecii sale de specialitate, primind cu regularitate cărți și revista de specialitate *Aquila*, anuarul de profil ornitologic, editat de Centrală. Acestă revistă bilingvă, apărută în limba maghiară și germană, a cuprins toate problemele majore din știința ornitologică de atunci și a căutat să publice o serie de lucrări de mare răsunet, de referință, privind descoperirea și elucidarea unor fenomene biologice specifice păsărilor. Începând din 1905 și Linția publică în această revistă observațiile sale ornitologice despre descoperirea unor specii de păsări noi pentru Banat precum și date despre avifauna României, în urma expedițiilor sale în Delta Dunării.

Din partea Federației Naționale a Muzeelor și Bibliotecilor, care a patronat și Muzeul de Științele Naturii din Timișoara, Linția a primit o subvenție anuală de 500 koroane pentru a efectua cercetări și colectări de păsări caracteristice în sudul Banatului, iar din partea Centralei Ornitologice, ca observator permanent, a primit o serie de sarcini de specialitate. Astfel a participat la observațiile sincrone privind migrația păsărilor, primăvara și toamna, a urmărit invazia unor specii străine zoogeografic zonelor centrale ale Europei etc. Colectează și expediază, de ordinul sutelor, conținuturi stomacale, părți din păsările capturate care prin împușcare au fost distruse, oase sternale și cranii de păsări, cuiburi, ouă ș.a. (Din

păcate, uriașa bază materială și documentară a Centralei Ornitologice Ungare a fost nimicită de focul care a urmat bombardamentele din Budapesta, efectuate de trupele aliate în 1945, n.n.).

La rândul său, cere o serie de lămuriri, precum și confirmarea unor observații, constatări, presupuneri în cazul speciilor nou colectate. Înzestrat cu o serie de cunoștințe noi de specialitate, Linția începe la Oravița împăierea artistică a păsărilor și aranjarea acestora în biogrupuri tematice. Zona sa de cercetare și colectare va fi extinsă, pornind din Munții Banatului, spre sud până la Clisura Dunării, Nisipurile Deliblata, Mlaștinile Alibunar (ambele din Banatul Sârbesc), iar spre est până la Bălțile Brăilei, Dobrogea, zona litorală a Mării Negre și, nu în ultimul rând, Delta Dunării.

Bucureștiul a fost vizitat pentru prima oară de către Linția în 1905, când a făcut cunoștință cu dr. Grigore Antipa (1867–1944), directorul Pescăriilor Statului, și cu Ritter Robert von Dombrowsky (1869–1932), preparatorul acestuia, cu atelierile și colecțiile sale. Iată, alte două personalități cu experiență în cercetările ornitologice de la care Linția a avut mult de învățat. Cu sprijinul lor a ajuns, pentru prima dată în Dobrogea, respectiv în Delta Dunării, în primăvara anului 1907, unde a studiat și a colectat material ornitologic. A constatat prezența a 323 de specii de păsări, dintre care a colectat 30 de specii și ponta de la 7 specii.

Revenind în Banat a colectat cu intensitate, în special în perimetrul zonei Grădinari-Oravița-Moldova Nouă-Baziaș-Grădinari. Reușește să observe și să colecteze pentru colecția sa specii rare, ca *Aegithalos caudatus*, pițiguș codat, *Parus lugubris*, pițigoi de livadă, *Srix uralensis*, huhurez mare, *Alectoris graeca saxatilis*, potârniche de stâncă, *Asio flammeus*, ciuf de câmp, *Neophron percnopterus*, hoitar, *Gyps fulvus*, vultur sur, *Scolopax rusticola*, sitar de pădure, *Pastor roseus*, lăcustar, *Loxia curvirostra*, forfecuță, ș.a.m.d. Pentru completarea colecției osteologice trimite la Centrală oase de la următoarele specii: *Buteo buteo*, șorecar comun, *Buteo lagopus*, șorecar încălțat, *Crex crex*, cârstei de câmp, *Aquila sp.*, diferite specii, *Hieraetus albicilla*, codalb, ș.a. În cazul invaziei unor specii urmărește *Loxia curvirostra*, forfecuță, *Pastor roseus*, lăcustar, *Asio flammeus*, ciuf de câmp, etc. Totodată, colaborează la stabilirea răspândirii unor specii ca: *Motacilla flava feldegg*, codobatură cap negru, *Emberiza calandra*, presură sură, forma mică, *Emberiza hortulana*, presură de grădini, *Emberiza cirrus*, presură bănațeană, *Aquila pomarina*, acvilă țipătoare mică, *Dendrocopos leucotos*, ciocănitoare spate alb, *Cygnus cygnus*, lebdă de iarnă, *Oenanthe hispanica melanoleuca*, pietrar bănațean, *Falco peregrinus brookei*, șoim călător roșcat etc.

În urma rezultatelor sale incontestabile, în 1908 s-a luat hotărârea ca Linția să fie mutat de la Oravița la Timișoara, pe un post de scriptolog la Inspectoratul Școlar al Comitatului Timiș-Torontal. În același timp i s-a încredințat custodia (conducerea) Muzeului Societății de Științele Naturii din Timișoara. „Așa a ajuns Linția la locul dorit, unde și-a putut desfășura activitatea mai departe și unde, îndreptându-și atenția spre ornitologie, a cunoscut oameni (de specialitate n.n.) și a avut relații cu toți conducătorii muzeelor, precum și cu profesioniștii din Europa, fiind apreciat de aceștia”, scria în notițele sale biografice.

Au urmat perioade de cercetări intense, numeroase expediții și vizite în locuri avifaunistice deosebite din sudul Banatului, de regulă în compania unor ornitologi și colecționari cu reputație din Germania, Anglia, Ungaria, etc. Corespondența sa ornitologică, extrem de vastă și bogată cu specialiștii din domeniul ornitologiei, colecționari, preparatori, aproape din toate țările Europei, atestă această perioadă. Dar toate aceste activități au fost parțial oprite în perioada premergătoare și în timpul Primului Război Mondial, 1912–1918, când custodele muzeului a fost preocupat de conservarea și împachetarea pieselor muzeului, în vederea mutării acestora în locuri sigure.

În 1919 Linția a fost numit profesor de științe ale naturii la Centrul de Recalificare a Profesorilor și în același timp director al Muzeului Bănățean. În această perioadă lucrează cu ajutorul a numeroși colaboratori, care aduc la muzeu piese, din cele mai diverse specii, ține conferințe de popularizare a colecției ornitologice, participă la expoziții de vânatoare, la diferite întruniri și congrese internaționale. Revenind în țară după al X-lea Congres Internațional de Zoologie de la Budapesta (1927) se alătură ideii și echipei profesorului universitar Andrei Popovici Bâznoșanu (1876–1969) și ia parte activă la organizarea Primului Congres al Naturaliștilor din România (Cluj, 1928). Acolo a avut ocazia să prezinte două proiecte de mare însemnătate pentru ornitologia românească, și anume: *Problema înființării unei Stațiuni Ornitologice în România* și *Proiect pentru stabilizarea nomenclaturii ornitologice din România*.

Deciziile congresului au fost primite cu o oarecare pasivitate de către autorități. Astfel, nu s-a putut înființa decât un *Post de Observații Ornitologice* la Jurilovca, iar printr-o delegație permanentă Linția a

fost desemnat conducătorul acestui post. În perioada interbelică Linția a ajuns în postura, cel puțin la nivel conceptual, de coordonator principal al preocupărilor ornitologice din țară, și nu numai. Păreră lui a contat în luarea unor decizii de către autorități, în formularea unor poziții față de cererile organismelor internaționale protecționiste ș.a.m.d., fiind recunoscut ca unul cu cea mai mare experiență în domeniul ornitologiei. Ambițiile de cercetare ale lui Linția erau foarte mari, iar ceea ce nu a reușit în Delta Dunării a realizat, mai târziu, în Banat. Astfel a realizat, mai întâi, *Stațiunea Ornitologică Română*, la locuința sa din Timișoara, Str. Coroana de Oțel nr. 2. Cere de la autorități posibilitatea conducerii și încredințării muzeului de științele naturii. Iată răspunsul primit: „Ministerul Instrucțiunii, potrivit avizului D-lui profesor universitar Popovici-Bâznoșanu și Ion Borcea aprobă, ca colecțiile de zoologie, botanică și mineralogie să se dea în îngrijirea și supravegherea D-lui Dionisie Linția, profesor la Școala Normală din Timișoara...și care a dat dovezi că se pricepe la această materie de Muzeologie. Dacă nu e loc în actualul muzeu opinăm ca aceste colecții să fie depuse la Școala Normală de Băieți (azi Liceul C. D. Loga, n.n.) unde D-l Linția Dionisie a fost numit pe ziua de 1 Aprilie, ca maestru de lucrări manuale de împăiere a animalelor și colecționare de animale și plante”.

Tot în această perioadă se intensifică și activitatea Comisiei Monumentelor Naturii (CMN), coordonatorul acțiunilor protecționiste privind natura și valorile sale. Aceste idei pentru Linția nu erau străine, deoarece el a aflat multe despre principiile și necesitatea ocrotirii naturii, și implicit a speciilor, la congresele din străinătate. La cererea CMN a făcut câteva deplasări în diferite biocenoze din țară, pentru a se informa despre situația avifaunei de acolo. A fost consultat în elaborarea criteriilor generale pentru declararea unor specii rare și reprezentative, ca *Monumente ale naturii*. Ideile sale protecționiste au fost luate în seamă, de către cei de la CMN, și cu ocazia elaborării criteriilor și modalităților privind înființarea primelor parcuri naționale (Delta Dunării, Munții Retezat). A fost solicitat să aranjeze muzeotehnic expozițiile de trofee de vânătoare, cu care România a participat la expozițiile internaționale. A participat și la realizarea expoziției itinerante, conceput pentru străinătate (fotografii și materiale tridimensionale, n.n.) a CMN-lui privind speciile ocrotite în România. Este ascultată părerea lui și la elaborarea legii protecției vânatului.

Linția știa că datorită vânării necontrolate și a vânătorilor needucați în acest spirit, dornici „de distracții vânătorești” se poate ajunge la distrugerea unor populații ale speciilor cu valoare faunistică excepțională pentru natura României (zăganul, șoimul dunărean, speciile de vulturi ș.a., n.n.). Împreună cu un grup de prieteni înființează *Asociația Bănățeană pentru Protecția Naturei* (1934), cu care a organizat o serie de acțiuni de conștientizare a situației naturii, în general, și de cunoaștere a speciilor rare și pe cale de dispariție, în special. A colaborat fructuos cu administrația locală, convingându-o de justetea ideilor sale. A organizat mese rotunde și expuneri în școli, facultăți, iar pentru publicul larg în sălile de cinema. A scris articole de analiză în revistele vânătorilor demascând și condamnând abuzurile vânătorești. A participat la expoziții agrare cu colecția sa de păsări, militând pentru ocrotirea naturii și implicit a păsărilor. A organizat anual *Crăciunul păsărilor*, în Parcul Rozelor și în alte parcuri centrale, antrenând personalitățile urbei, împreună cu familiile lor, la hrănirea păsărilor în timp de iarnă. Datorită acestei atitudini și acestor acțiuni a devenit cunoscut atât în țară cât și în străinătate, fiind ales în Comitetul Național Român, organism partener al Comitetului Internațional Pentru Protecția Păsărilor (ICBP sau CIPO).

În anii următori Congresului a fost invitat cu regularitate la Stațiunea Zoologică din Sinaia (1930, 1932, 1938), unde în compania profesorilor de la Universitatea București a studiat fauna și flora Munților Bucegi. Acolo a cunoscut și a colectat o serie de specii alpine și le-a preparat pentru un mic muzeu didactic, demonstrativ al Stațiunii.

În 1931, la cererea Muzeului Cameral a participat la selecționarea colecțiilor de științele naturii, ocazie cu care majoritatea pieselor din muzeul vechi al Societății au fost abandonate, sau au fost date diferitelor instituții de învățământ, în scopuri didactice. În această perioadă începe să se gândească foarte serios la soarta viitoare a colecției sale ornitologice, care nu mai putea fi depozitată în locuința sa. Dorea să fie amplasată într-un loc sigur.

Prima ofertă a fost făcută la data de 30.XII.1934 către Municipiul Timișoara. În ședința Comisiei Interimare s-a luat la cunoștință despre oferta profesorului Dionisie Linția, prin care dona orașului colecția sa ornitologică, totodată cerea ca orașul să se îngrijească pentru construirea și organizarea unui Muzeu Ornitologic, înconjurat de Grădină Zoologică. A mai cerut să fie asigurate personal auxiliar și mijloace

materiale pentru întreținerea „acestei opere cultural-științifice”. Și-a luat angajamentul să dirijeze personal, cât va trăi, acest muzeu.

În primăvara anului 1937 s-a decis înglobarea materialului ornitologic, ce se găsea la Muzeul Ornitologic, în colecția de ornitologie de la Palatul Cultural („Secția Ornitologică”). Planurile lui Linția privind aranjarea unui muzeu numai cu păsări au fost susținute de primarul de atunci, profesorul Augustin Coman, respectiv de secretarul general al primăriei dr. Nicolae Table. La început s-a pus la dispoziția lui Linția jumătatea etajului III, respectiv 6 încăperi din aripa stângă a clădirii, în care au fost plasate, în mod provizoriu materialul științific, alături de biblioteca, biroul și laboratorul. Aceste încăperi s-au dovedit insuficiente pentru aranjarea definitivă, în ordine sistematică a întregului material ornitologic. Aici a început aranjarea materialului în biogrupe, care prin construcția lor ocupau mult mai mult spațiu decât piesele singulare. Ele au devenit, zi de zi, cu fiecare transport tot mai voluminoase și numeroase, astfel că suplimentarea încăperilor a devenit inevitabilă. Mai târziu, primarul dr. Coriolan Băran a dat dispoziția necesară pentru ca tot etajul III să fie repartizat Secției Ornitologice, în total 11 săli.

La 15.IX.1937, cu ocazia predării inventarului, principalele obiecte donate municipiului Timișoara de către Dionisie Linția au fost următoarele: 1 – Colecția de păsări (colecția generală pentru studii și cercetări științifice) 1200 buc., în valoare de 360.000 lei; 2 – Colecția de păsări (colecție specială pentru demonstrații didactice și instruire) 450 buc., în valoare de 400.000 lei; 3 – Colecția de ouă (de la cca. 95 de specii de păsări) 490 buc., în valoare de 9.500 lei; 4 – Colecția de cuiburi de păsări, 60 buc., în valoare de 5.000 lei; ...17-Biblioteca de specialitate de zoologie și ornitologie, cca. 750 volume, în valoare de 350.000 lei; 18 – Unelte, scaune, instrumentar de laborator, cca. 200 buc., în valoare de 15.000 lei;...22 – Hărți, tablouri, fotografii (cu personalități și subiecte ornitologice, n.n.), microscop etc., în valoare de 15.700 lei. Totalul inventarului s-a cifrat la 1.212.650 lei.

Ulterior și alți primari care au urmat, Rudrig Modreanu, dr. Emil Țeranu, dr. Eugen Pop și dr. Ion Doboșan, au fost de acord ca în bugetul municipiului să fie cuprinsă anual câte o sumă, mai modestă la început, și întreaga sumă necesară în ultimii doi ani, pentru confecționarea mobilierului expozițional de tip vitrină. Acolo au fost așezate piesele naturalizate, fiind salvate astfel de la distrugerii și stricăciuni iminente, totodată s-a putut pune la dispoziția marelui public vizitator și a tineretului școlar.

În acest Muzeu Ornitologic puteau fi văzute o parte însemnată din piesele colectate și preparate de Linția în decurs de 40 de ani de activitate. Ele au reprezentat toate speciile identificate până atunci în Banat și o bună parte din cele cunoscute din restul țării. Repartizarea colecției pe săli a fost următoare: în prima sală s-a păstrat materialul destinat cercetării și studiului, în serii bogate, conservate sub formă de balguri (burdufuri sau piei de păsări, n.n.). Păsările au fost plasate în ordine sistematică, în dulapuri cu zeci de sertare, închise ermetic cu capac. Fiecare piesă a fost determinată, purta o etichetă cu denumirea științifică, în limba latină, sexul, localitatea și data colectării, iar pe verso, aveau denumirea păsării în limbile română, germane, franceză, italiană și engleză. În final pe eticheta era trecut și numărul de inventar oficial al muzeului. Tot în această sală se găsea o colecție oologică specială, cuprinzând sute de ponte ale acestor păsări, care servea aceluiași scop, adică pur științific. Această parte a colecției era prevăzută să fie vizitată numai de către naturaliști, cercetători, profesori și savanți care se ocupau de această știință, în mod special.

În sălile următoare a urmat materialul ornitologic cu caracter general, reprezentat prin păsări naturalizate și montate pe diferite suporturi, majoritatea lor fiind aranjate în grupe biologice. Un astfel de aranjament prevedea prezentarea, mai mult sau mai puțin sumară, în jurul speciei propriu-zise a elementelor din mediul natural al păsării respective. Au fost prezentate diferite categorii, masculi, femele, păsări tinere, juvenili, pui, ouă, cuiburi, specii tipice pentru diferite biotopuri, începând de la șes și până la munte, „pentru cel ce dorește să știe și să cunoască bogățiile naturale ale patriei”. Aceste expoziții au ocupat 6 săli și de la bun început au fost destinate marelui public vizitator și tineretului școlar de toate categoriile. Linția socotea că prin valorificarea publică în acest mod a colecției sale ornitologice „chemarea profesională a dascălimei la împărtășirea culturii și științei în această ramură (a biologiei, n.n.) a fost foarte mult ușurată”.

Biogrupurile și piesele individuale montate au fost așezate în vitrine moderne, cu trei pereți laterali de sticlă și, de această dată, a fost urmărită ordinea lor sistematică. Explicațiile de rigoare au fost fixate pe rafturi și s-au referit la poziția sistematică a fiecărei piese (ordin, familie, gen, specie, n.n.), urmate de

scurte note explicative privind biologia păsării, ceea ce a ușurat orientarea fiecărui vizitator într-o lume mai puțin cunoscută de către el. Într-un aranjament așa de minuțios și perfect Linția era convins că „ori ce vizitator, care î-și ia osteneala să le citească și să le privească cu atenție” va participa la un spectacol de neuitat în lumea păsărilor.

Paralel cu realizarea celor planificate în cadrul Muzeului Ornitologic, Linția era preocupat de studierea istoricului activităților ornitologice precum și a colecțiilor ornitologice mai însemnate din țară, în ideea ca să traducă, să scrie completările și să redacteze o lucrare de sinteză despre păsările din România. La baza acestei lucrări a stat tratatul de ornitologie semnat de cavalerul Ritter Robert von Dombrowsky *Ornis Romaniae*, care era publicat în limba germană și a apărut în 1912. În acest scop el a semnat un contract cu Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, termenul de finalizare fiind stabilit la 31.XII.1940. Linția a fost de acord „să traduc în limba română (lucrarea lui Dombrowsky, n.n.) și să întregesc adăugând toată literatura subiectului completând nomenclatura și redactând partea privitoare la provinciile alipite...”. Cartea era prevăzută să fie tipărită în trei volume, cuprinzând 300 de planșe, în parte colorate (de Emil Nadra, pe suportul fotografiilor alb-negru a pieselor din colecție, n.n.). La 1.XII.1940 manuscrisul primului volum *Ornis Romaniae* a fost predat la editură împreună cu 21 fotografii colorate și un exemplar de „Instrucțiuni tehnice pentru tipărire”. „Am luat model cele mai moderne lucrări din prezent – scria Linția, în scrisoarea ce însoțea manuscrisul... – pentru ca să dau științei și culturii românești o lucrare absolut modernă și în împrejurimile actuale cât se poate de bună”.

La 2.IV.1941 anunță că la sfârșitul lunii va trimite volumul II, cu 50 de tablouri colorate și remarcă „...sunt convins că o altă lucrare la fel nu se va mai găsi în țara noastră”. Cere totodată suplimentări financiare necesare dactilografierii materialului mult mai voluminos decât se credea la început. De aici încolo Linția a avut o serie de dispute financiare și cu privire la drepturile de autor, dorind ca numele lui să apară pe coperta lucrării și nu cum s-a convenit, adică cele scrise de el să fie culese cu litere mai mici. Simte că a lucrat mult mai mult decât se cerea, iar rezultatul a fost pe măsură: a reușit să facă o sinteză foarte pertinentă și extrem de bine documentată, să pună pe hârtie tot ce a considerat el important și util de știut despre păsările României Mari.

Datorită începerii lucrărilor de tipar cu întârziere, din cauza stării de război, Linția concepe o lucrare în avanpremieră, în care a publicat toate speciile clocitoare în România, pe care el le deținea. Astfel a văzut lumina tiparului la Timișoara, în 1944, *Catalogul Sistematic al faunei Ornitologice Române*. În colecția sa se mai găsea și un alt material ornitologic, relativ bogat, dobândit în urma schimburilor din străinătate, pe care, însă, nu l-a evidențiat în catalogul său. Motivația gestului său a fost: „...nefiind al nostru, plecând de la principiu ce l’am avut în vedere dela începutul activității mele de ornitolog, că mai întâiu să ne cunoaștem Țara noastră!”. În primul catalog tipărit al colecției sale, amintește că a identificat 407 specii și subspecii de păsări, în 1743 de exemplare, care au fost încadrate în 23 de ordine, 48 de familii și 175 de genuri.

La data de 1.VIII.1945 directorul editurii a comunicat: „Titlul lucrării nu va fi modificat, întrucât opera aparține Cavalerului de Dombrowsky, D-Voastră revenindu-vă traducerea, revizuirea și completarea operei”. În scrisoarea sa de răspuns, datat din 10.XI.1945, Linția a răspuns foarte indignat: „Lucrarea făcută de mine nu poate fi pusă în comparație cu aceia a lui Dombrowsky din 1910, a mea fiind încă odată așa de vastă, complet prelucrată și completată cu peste 60 de specii și subspecii, cu nomenclatură și sistematica științifică nouă și modernă, ceia ce este pe deplin specificat în prefața lucrării și în fine ilustrată la nivel de azi al altor lucrări din străinătate, deci nu mai aparține lui Dombrowsky și nu poate fi taxată și considerată o simplă traducere de roman, nuvelă sau ceva similar. Dacă aveam mână liberă făceam descrierile morfologice mai exact, mai detaliat, deoarece partea generală de la diferite capitole scrise de Dombrowsky nu-i aparțin lui personal, ci sunt simple traduceri, mai exact din lucrarea fostului meu Maestru și instructor în ornitologie Dr. Madarász J.: *Magyarország madarai, Die Vögel Ungarns*, asemenea și sinonimia cu literatura afișată de Dombrowsky în *Păsările României (Ornis Romaniae)* în noua ediție nu mai aparțin lui Dombrowsky și pentru lumea care va utiliza această operă în viitor în primul rând se consideră drept autor subsemnatul, folosind doar textul tradus din *Ornis Romaniae*. Nu este posibilă o carte științifică refăcută în anul 1945 cu numele unui om de știință de acum 35 de ani, și foarte clar la locul de cinste pe copertă și în prefață a fost amintit numele lui Dombrowsky și meritele lui”. Reprezentantul editurii, directorul Rosetti, însă susține că „...D-Voastră v-ați luat angajamentul să traduceți, să completați și

să adaptați lucrarea sus amintită. În consecință, baza lucrării rămâne opera Cavalerului de Dombrowsky... Titlul propus de noi este just și corespunde realității...”.

La 24.I.1946 Linția scria resemnat: „...nu sunt eu cel vinovat pentru situația în care am ajuns... În ceea ce privește titlul mă acomodez dorinței D-Voastră”. Așa a apărut primul volum, cu autorul pe copertă, care a fost Ritter Robert von Dombrowsky, iar pe coperta interioară au fost trecute informații suplimentare privind cartea – „Descriere sistematică și biologic-geografică, completată, ilustrată și prelucrată; traducere din limba germană, prelucrare și completare de Profesor Dionisie Linția Directorul Muzeului Ornitologic din Timișoara; Volumul I, cu 19 schițe, 42 fotocopii și 27 planșe colorate”. Din cartea respectivă s-au tipărit douăzeci și șase de exemplare nepuse în comerț, numerotate de la 1 la 26.

Cartea începe cu o *Prefață* în care Linția a adus lămuriri privind analiza activității sale, după o muncă neîntreruptă de 40 de ani, spunând: „Pentru mine ramura ornitologiei a avut cel mai mare farmec și interes și spre ea s’au îndreptat în ultimele trei decenii toate preocupările mele”. A considerat că datorită acestei orientări a ajuns în fericita situație de a fi proprietarul unui material ornitologic, și „care îmi dă posibilitatea a putea răspunde oricărei așteptări în legătura cu rezolvarea problemelor din această specialitate”. Tot aici a amintit, că „Peste 7000 de diferite piese – din împărăția păsărilor – mi-au trecut prin mâini în cursul acestor decenii, conservându-le cu mari sacrificii materiale proprii, pentru muzeu sau colecții; dintre ele, aproape jumătate se găsesc și azi sub administrația și îngrijirea mea, în Muzeul Ornitologic din metropola Banatului...Restul colecțiilor se găsește atât în țară cât și în străinătate, în posesia diferitelor instituții științifice și culturale, cedat în schimbul unor publicații sau lucrări științifice, (precum și numeroase exemplare vândute sau schimbate cu colecționarii și preparatorii particulari, n.n.), în materie de ornitologie, necesare bibliotecii de specialitate”. După un simplu calcul statistic, bazându-se pe notițele sale ornitologice, reiese faptul că prin mâna lui Linția au trecut mai bine de 10.000 de exemplare de păsări! În această cifră sunt cuprinse, în primul rând, cele de interes științific, dar și cele care au fost împușcate pentru a întreține familia, pentru a completa seriile din colecția de oase, restul păsării nefiind păstrată, precum și exemplarele pe care le-a menționat împușcate dar pe care nu le-a găsit sau erau într-o stare de nefolosire.

Se considera: „Ca un vechi pioner al culturii noastre, am simțit de mult îndatorirea morală de a contribui cu o cărămidă la propășirea științei românești”. Viața lui, susținea el, parcă se derula după spusele proverbului bănățean: *Unde-i lână nu-i mână și unde-i mână nu-i lână*, adică la el era „mână” dar lipsea „lână”. Într-o situație cu totul excepțională, când locuința sa a devenit o adevărată magazie de piese ornitologice, fără a avea posibilitatea de a le putea utiliza pentru studiu sau cercetări, era firesc pornirea sa spontană de a le căuta un adăpost definitiv acestor piese, „unde cu timpul voi putea iar începe prelucrarea științifică într-un manual de ornitologie”. În aceste condiții psihologice au fost oferite orașului Timișoara, unde în Palatul Cultural (azi clădirea Teatrului Național și al Operei Române, n.n.), chiar în centrul civic, a luat ființă *Muzeul Ornitologic*, ce ocupa 7 săli pentru colecții de păsări propriu-zise și 4 camere pentru birouri, laborator ș.a.m.d.

Deși colecția ornitologică era cunoscută și a fost lăudată de toată lumea, inclusiv de către numeroși specialiști din străinătate, pentru Linția nu era o satisfacție deplină realizarea muzeului. „Stăteam singur înaintea colecțiilor, nedumerit și îngândurat, oare să mă apuc de a continua lucrarea *Faunei Ornitologice a României Mari* sau să mai colectez material pentru unele cercetări speciale, ori să prepar alte lucrări în vederea inaugurării acestui Muzeu și câte alte toate, cât se mai cer la asemenea instituție”. „Atunci când pierdusem toată speranța pentru realizarea vechiului meu plan”, a sosit oferta Fundației Regale pentru Literatură și Artă. „Această ofertă era binevenită pentru a putea pune în aplicare ceea ce de mult doream și a da publicității toate observațiile și cunoștințele aglomerate în cursul activității mele...”.

„Dacă am primit să dau publicului românesc o lucrare nouă, atunci înțeleg ca aceasta să fie într-un tot timpul de azi, și similară altor lucrări din străinătate”. Orientându-se după acest principiu, considerând că de la apariția lucrării originale a lui Dombrowsky s-au scurs 30 de ani, timp în care s-au schimbat multe în știința ornitologiei, în special în sistematica și nomenclatura veche, Linția a restructurat din temelii opera originală. În primul rând a schimbat categoriile sistematice folosite de Dombrowsky, după *Catalogue of Bird in the British-Museum, 1874*, cu cele folosite de dr. Ernest Hartert (1859–1933) în lucrarea sa: *Die Vögel der paläarktischen Fauna*, adoptate la Congresul Internațional de Zoologie de la Berna, în 1940. Pe baza fondului original a efectuat o serie de adăugiri: a folosit denumirea științifică

ternară, a introdus denumirea românească cea mai veche, „ce am putut-o stabili în popor, ori în cele mai vechi cărți sau manuale publicate în domeniul zoologiei sau ornitologiei”, pe care a adăugat cu denumiri de provincialisme, în paranteză, considerate sinonime, totodată a menționat și denumirile păsărilor în limbile germană, engleză, franceză, italiană, rusă și maghiară. A întregit literatura de specialitate cu privire la toate regiunile țării. Partea cea mai valoroasă, însă, a fost descrierea speciilor în care se regăsesc și speciile observate și descrise de el, alături de dimensiunile mai multor exemplare interesante. Lucrarea a fost ilustrată cu un mare număr de imagini, fotografii luate de pe cele mai valoroase specii din cadrul Muzeului Ornitologic, care „vor grăi sau reda mai mult, decât pagini întregi de text tipărit”. Din cauza timpului limitat a fost nevoit să renunțe la planul său de a întocmi o cheie dichotomică pentru determinarea speciilor de păsări.

Linția a descris 50 de familii, față de 47, amintite de Dombrowsky, precum și 407 specii și subspecii, față de 347. Cele 3 familii și 60 de specii introduse în lucrare, ca noi, au fost semnalate prin steluțe. O parte interesantă și inedită este lucrarea privind *Istoricul dezvoltării științei ornitologice în ținuturile românești*. Linția a trecut în revistă lucrările ornitologice începând cu József Benkő (1740–1818), teolog de la Aiud, cercetător botanist, precursor în medicina naturistă, observator de păsări, colecționar, care a folosit pentru prima dată nomenclatura binară în denumirea speciilor, în lucrarea sa: *Transsilvania, sine Magnus Transsilvaniae*, 1777–1778, introdusă în știința mondială prin lucrarea *Systema Naturae*, 1734, de către Carl von Linné (1707–1778), continuând cu Gheorghe Șincai (1754–1816), care a scris *Istoria Naturei și a Firei*, în 1806, ș.a.m.d. până la lucrările din perioada lui. A observat că „această știință (ornitologia, n.n.) își are leagănul în Ardeal”. Din peste 200 de ani de studii și cercetări ornitologice, Dombrowsky a stat în țara noastră aproape două decenii și jumătate, din august 1896 până în 1916, plecând în timpul Primului Război Mondial, timp în care „a luat contact cu mai mulți cercetători colectori din străinătate, care îl cercetau, sau îl însoțeau în excursiile sale, în special în Dobrogea, și cu care făcea schimb de material ornitologic”.

Dombrowsky, pentru lucrările sale de colectare și conservare, a fost ajutat de către dr. Grigore Antipa, care a inițiat înjgheburile materialului ornitologic într-un Muzeu de Științele Naturii. În cadrul atelierului său de dermoplastie *Dobrudscha*, din București strada Leonida nr.7 bis, și-a instruit o echipă întregă de preparatori și „colectori” cu care a dobândit un material ornitologic cuprinzând un număr imens de piese, cu precădere din Dobrogea și Muntenia. Datele celor mai interesante specii au fost studiate și prelucrate, științific-literar, publicate prima dată în Buletinul Societății de Științe, An. XIX-XX, 1910, nr. 4, 5 și 6, respectiv în 1911, nr. 1, 2–3 și 4–5. Această lucrare, având 924 de pagini, a apărut într-un volum de sine stătător sub titlul *Die Vögelwelt Rumäniens*, în 1912, și a stat la baza lucrării lui Linția. Lucrarea, prin traducerea reușită, completată pentru toate regiunile țării, revizuită după principiile științei la zi a reprezentat, reprezintă și astăzi, prima lucrare monografică în limba română, care a înglobat și a răspuns tuturor problemelor științei ornitologice, cu numeroase date extrem de valoroase din domeniul biologiei, ecologiei, sistemicii și zoogeografiei păsărilor.

În data de 11.XI.1946 cartea a ajuns în mâna avocatului Ion Negru din capitală, membru în Cercul Bănățenilor din București, care a sesizat o posibilă nemulțumire a lui Linția privind drepturile de autor, așadar i-a oferit ajutor față de Fundație în fața instanțelor de judecată. Linția comunică editurii poziția sa printr-o telegramă (în data de 14.XI.1946, n.n.): „Oprțiți distribuirea volumului *Ornis Romaniae*, coperta nu corespunde...”. În aceeași zi trimite și o scrisoare în care relatează, că „...din cercuri demne de laudă, vă informez că la lucrarea mea coperta nu s-a întocmit și tipărit conform completărilor contractului stabilite de comun acord. Dacă realitatea este aceea mai sus arătată îmi rezerv dreptul de desdăunare pe cale judecătorească...”.

Într-o scrisoare, datată din 18.XI.1946 Linția scria către Ion Negru: „...am fost modest în pretențiuni atunci când am acceptat să redactez lucrarea, dar nu înțeleg să-mi fie nesocotită contribuția mea care, cu toată modestia o pot afirma, a mărit lucrarea lui Dombrowsky cu încă odată atâtea pagini de text. În ceea ce privește bibliografia și ilustrațiile mici nu se poate face o comparație între lucrarea lui D, și cea îngrijită de mine”.

Directorul editurii, Rosetti, în data de 21.XI.1946, comunică: „...Cererea Dvs. (privind trecerea numelui lui Linția pe copertă, ca autor, n.n.) pe care noi nu am aprobat-o niciodată, o socotim cu totul nejustificată și neuzitară, întrucât opera principală aparține lui Dombrowsky, astfel trebuie făcută o

distincție între autor și traducător”. La această scrisoare Linția răspunde, făcând o întreagă pledoarie, mai mult în favoarea liniștirii conștiinței sale: „...am rămas decepționat și neconsolat de felul cum această lucrare a văzut lumina zilei și de procedura cum am fost tratat ca coautorul lucrării...m-ați tratat consecvent ca un simplu traducător...lucrarea lui Dombrowsky tipărită cu litere mult mai mari și răsărite conține, fără registrul 872 p. , iar lucrarea mea la vol.I., 433 file tipărite cu litere mai mici...în plus mai trebuie aduse și clișeele sau figurile nu mai amintind despre prelucrarea sistematică modernă și recentă efectuată în toată opera...am fost în repetate rânduri conștincios și ambițios dar și conciliant, pentru a putea desăvârși o operă cât se poate de valoroasă în împrejurimile vitrege în cari a luat ființă această lucrare, dar am așteptat ca folosul moral cel puțin să-mi fie asigurată în întregime.”.

La data de 12.XII.1946 avocatul Ion Negru comunică: „...fiindcă în asemenea cazuri editurile au obținut câștig de cauză, după simțul meu, soluția juridică nu este și una morală. Sentimentul meu este, că Fundația își recunoaște vina morală prin faptul că pe coperta volumelor II. și III. să fiți trecut pe copertă și că greutatea de ordin material o împiedică să facă schimbarea copertei volumului I.”.

Linția a lucrat în continuare la manuscrisul volumului III., fiind ajutat de băiatul său Dionisie Linția jr., inginer horticol. Începând din data de 1.IV.1949 a devenit salariatul Muzeului Regional al Banatului și a ocupat funcția de referent-șef până în 31.VIII.1950. Din 1.IX.1950 și până la stingerea sa din viață, la 29.VIII.1952, a rămas șeful Secției de Științele Naturii.

Tipărirea volumelor II și III, s-a desăvârșit *post mortem*. Nu a mai putut fi executată de către Fundația Regală pentru Literatură și Artă din București prin faptul că aceasta a fost desființată. La insistențele fiului său și ale cercului de prieteni al lui Linția manuscrisele au fost acceptate și tipărite sub egida Academiei Republicii Populare Române, pe coperta menționându-l, de această dată, doar pe Dionisie Linția, iar în text nu se mai pot distinge, fiindcă nu există diferențe între litere, părțile din opera lui Dombrowsky. Ar fi fost corect, ca pe coperta celor trei volume să figureze ambele nume, atât al lui Dombrowsky cât și al lui Linția, fiindcă opera în discuție s-a realizat prin contribuția celor doi savanți în ornitologie.

Listă figuri

- Fig. 1 Dionisie Linția a început să scrie Notițe ornitologice încă din timpul frecventării Preparandiei la Timișoara. Foaia de început, datată la 15 martie 1899.
- Fig. 2 Dionisie Linția, la începuturile carierei de taxidermist, la 4 ianuarie 1904, la Oravița Montană.
- Fig. 3 Dionisie Linția, în Delta Dunării la Periteașca Mare, în timpul invaziei lăcustelor, la 25 iunie 1930.
- Fig. 4 Dionisie Linția, în Delta Dunării la Periteașca Mare, în timpul invaziei lăcustelor, la 25 iunie 1930.
- Fig. 5 Dionisie Linția, la înghețarea Muzeului Ornitologic, în Palatul Cultural din Timișoara, alături de primarul Prof. Augustin Coman și Teodor Cătălina, ajutor de primar, iunie 1937.
- Fig. 6 Dionisie Linția, în mijlocul cercetătorilor la Stațiunea de Cercetări Biologice de la Sinaia a Universității București.
- Fig. 7 Dionisie Linția, pasionatul vânător în Pădurea Verde din Timișoara.
- Fig. 8 Dionisie Linția, bătrân în mijlocul familiei, la Timișoara str. Coroana de Oțel nr. 2.

Bibliografie

- Cătuneanu *et alii* 1972 Cătuneanu I., Filipașcu Al., Munteanu D., Nadra Em, Pop V., Rosetti-Bălănescu C., Tâlpeanu M., *Nomenclatorul păsărilor din România*, Ocrot. Nat., T.16, nr.1, 1972, 127–145.
- Dombrowsky 1946 Dombrowsky R., R., *Păsările României, Ornis Romaniae*, Traducere din limba germană, prelucrare și completare de Dionisie Linția, vol. I., București, 1946.
- Kiss 1979 Kiss A., *Despre legătura dintre dr. Kuhn Lajos și Societatea de Științele Naturii din Timișoara cu privire specială la înființarea și îmbogățirea muzeului în decursul timpului*. În: *Tibiscus Ș. Nat.*, 1979, 327–338.
- Kiss 1982 Kiss A., *Activitatea ornitologică în cadrul Societății de Științele Naturii din Timișoara*. În: *Stud. și com.*, vol. II., Reghin, 1982, 473–486.

- Kiss 1999 Kiss A., *Avifauna din zonele umede ale Banatului*, Timișoara, 1999.
- Kiss 1999 Kiss A., *Dionisie Linția (1880–1952), Corespondență ornitologică*, Timișoara, 1999.
- Kiss 2002 Kiss A., *Rezervația Ornitologică Satchinez*, Timișoara, 2002.
- Kiss 2004 Kiss A., *Dionisie Linția (1880–1952), Observații ornitologice*, Timișoara, 2004.
- Kiss 2005 Kiss A., *Dionisie Linția (1880–1952), Colecția ornitologică*, Timișoara, 2005.
- Kiss 2005 Kiss, A., *Muzeul Școlii Silvice din Timișoara*, Timișoara, 2005.
- König, Nadra 1974 König Fr., Nadra Em, *Aspecte privind istoricul Secției de Științe Naturale a Muzeului Banatului*. În: *Tibiscus Șt. Nat.*, 1974, 169–182.
- Linția 1954 Linția D., *Păsările din R.P.R.*, vol. II, București, 1954.
- Linția 1955 Linția D., *Păsările din R.P.R.*, vol. III, București, 1955.
- Nadra 1972 Nadra Em, *Catalogul Sistematic al Colecției Ornitologice a Muzeului Banatului Timișoara 1878–1970*, Timișoara, 1972.
- Rašajski et alii 2003–2004 Rašajski J., Kiss A., *Ptice Banata, Die Vögel des Banats*, Gradski Muzej, Vršac, 2003–2004.

6

7

8

Fig. 6–8